

Justitie

Horen, zien en zwijgplicht?

Wegwijzer huiselijk geweld en
beroepsgeheim

Horen, Zien en Zwijgplicht?

Wegwijzer huiselijk geweld en beroepsgeheim

Voorwoord

Voor u ligt de publicatie 'Horen, zien en zwijgplicht?', een wegwijzer over huiselijk geweld en beroepsgeheim. Vanuit verschillende beroepsgroepen kwam steeds vaker het signaal naar voren dat er behoefte is aan duidelijkheid met betrekking tot de bevoegdheden om informatie over huiselijk geweld met anderen te delen. Wij hebben daarom deze handreiking laten maken, die alle mogelijkheden op dit terrein kort en duidelijk op een rijtje zet. Nog te vaak wordt belangrijke informatie over huiselijk geweld niet met andere partijen gedeeld, omdat men denkt dat dat vanwege de geheimhoudingsplicht niet mag. Wat deze wegwijzer duidelijk hoopt te maken, is dat er veel meer informatie met anderen mag worden gedeeld dan u misschien denkt. En dat kan de samenwerking op het gebied van huiselijk geweld alleen maar in gunstige zin beïnvloeden, waardoor de aanpak van huiselijk geweld effectiever wordt!

Daarnaast hebben we een digitale wegwijzer Huiselijk geweld en beroepsgeheim laten ontwikkelen, die ook in deze publicatie zal worden besproken. Deze wegwijzer is te bereiken via www.huiselijkgeweld.nl en maakt in een aantal stappen inzichtelijk welke informatie u, in uw specifieke situatie, met anderen mag delen.

Ik hoop van harte dat de papieren én de digitale wegwijzer u zullen helpen bij de moeilijke afwegingen die u ongetwijfeld bij de uitvoering van uw werk regelmatig moet maken. En dat u er daardoor samen met alle andere beroepskrachten in zult slagen meer gevallen van huiselijk geweld aan te pakken, want uiteindelijk is dat natuurlijk het doel: het geweld moet stoppen. Ik wens u hierbij veel succes!

**Ingrid Horst, Landelijk projectleider aanpak huiselijk geweld,
Ministerie van Justitie**

Hoofdstuk 1

Geheimhoudingsplicht is niet absoluut!

Deze publicatie is bedoeld voor iedereen die in zijn of haar werk geconfronteerd wordt met huiselijk geweld. Of u nu medewerker van de thuiszorg bent of van het consultatiebureau, huisarts of leerkracht, maatschappelijk werker of reclasseringsambtenaar. Het is bijna onvermijdelijk dat u in uw werk signalen van huiselijk geweld tegenkomt. Van alle vrouwen en mannen tussen de achttien en zeven-tig jaar, is 45 procent ooit slachtoffer geweest van huiselijk geweld, als kind, partner of ouder.¹

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer is gepleegd. Met 'huiselijke kring' worden (ex-)partners, familieleden en huisvrienden bedoeld. Het woord 'huiselijk' verwijst niet naar de plaats van het delict (het kan zowel binnenshuis als buitenshuis plaatsvinden), maar naar de relatie tussen pleger en slachtoffer. Bij huiselijk geweld kan het gaan om psychisch of lichamelijk geweld (waaronder seksueel geweld). Het kan de vorm aannemen van bijvoorbeeld partnergeweld, kindermishandeling, mishandeling of verwaarlozing van ouderen, of geweld tegen ouders.

Slachtoffers en plegers van huiselijk geweld vragen meestal niet zelf om hulp. Terwijl er wel degelijk hulp nodig is om het geweld te stoppen. Sterker nog: hoe eerder men ingrijpt, hoe beter. Snelle interventie kan escalatie voorkomen. Bovendien is het risico op ontwikkelingsproblemen bij kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld zo groot, dat vroegtijdig ingrijpen noodzakelijk is.

Om toereikende hulp op gang te brengen, zullen beroepskrachten die betrokken zijn bij de aanpak van huiselijk geweld, informatie moeten delen. Maar cliëntgegevens wissel je niet zomaar uit. De geheimhoudingsplicht staat bij de meeste hulpverleners hoog in het vaandel. De regelgeving op het gebied van de geheimhoudingsplicht is streng, maar biedt wel ruimte om het belang van de cliënt af te wegen tegen het belang van geheimhouding. Omdat iedere situatie anders is, bestaat er geen pasklaar antwoord op de vraag wanneer de geheimhouding doorbroken mag worden. Die beoordeling moet u zelf maken.

¹ Huiselijk geweld, Aard, omvang en hulpverlening. T. van Dijk, S. Flight, E. Oppenhuis en B. Duesmann (Intomart, Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek). 1997.

Deze brochure informeert u over de mogelijkheden die er zijn en de hulp die u kunt vinden bij het maken van de juiste afwegingen. Voor advies op maat, verwijzen wij naar onze wegwijzer op internet (zie hoofdstuk 5). Dit digitale instrument maakt, per beroepsgroep, in een aantal stappen inzichtelijk hoe en wanneer er informatie met anderen gedeeld mag worden.

Tineke Stikker, jurist GGZ Nederland:

‘Het is en blijft mensenwerk’

Tineke Stikker is als jurist werkzaam voor GGZ Nederland. Volgens haar hebben hulpverleners grote angst om over hun cliënten te spreken. Het zou de vrije toegang tot de gezondheidszorg belemmeren en de vertrouwensrelatie met de cliënt op het spel zetten. “Hulpverleners zullen daarom niet snel gegevens uitwisselen, totdat ze er zeker van zijn dat een situatie volledig uit de hand loopt. Velen denken dat ze met vermoedens van huiselijk geweld niet veel kunnen doen. Maar er zijn wel degelijk uitzonderingsmogelijkheden.”

“In veel wettelijke bepalingen staan ‘open normen’. Dat betekent dat je er zelf invulling aan moet geven. Dat is moeilijk. Een voorbeeld daarvan is artikel 255 Wetboek van Strafrecht. Dat stelt dat hulpverleners een patiënt of cliënt niet in hulpeloze toestand mogen achterlaten. Over het bieden van verzorging bij een gebroken arm zal geen misverstand ontstaan. Maar laat je een slachtoffer van huiselijk geweld in hulpeloze toestand achter, als je niet voor veilige opvang voor het slachtoffer zorgt? Die vraag is niet eenvoudig te beantwoorden. Al helemaal niet, als het slechts om vermoedens van mishandeling gaat.

Beroepskrachten die kindermishandeling of verwaarlozing willen melden, kunnen toetsen of ze zorgvuldig gehandeld hebben. Daarvoor is de meldcode Kindermishandeling ontwikkeld. Zo’n meldcode laat hulpverleners zich wat zekerder voelen van hun zaak. Al gaat het wel om richtlijnen: het is en blijft mensenwerk. Voor de zorg aan volwassenen staan hulpverleners er nu nog alleen voor. Er is nog geen landelijke meldcode huiselijk geweld.

Casusoverleg kan mogelijkheden bieden. Dit kan in eerste instantie zonder persoonsgegevens van de cliënt te noemen. Wanneer collega’s de zorgen van de hulpverlener delen, zal er meer informatie gegeven moeten worden. Een voorbeeld: een huisarts hoort tijdens een casusoverleg de politie spreken over een gezin dat erg lijkt op een familie waar hij zich zorgen over maakt. Hij houdt in eerste instantie zijn mond. Los daarvan kan hij wel vertellen dat hij het vermoeden heeft dat hij zelf in zijn praktijk te maken heeft met een dader en een aantal slachtoffers van

huiselijk geweld. In het groepsoverleg kan worden besproken welke vervolgstappen hij het beste kan nemen. Hij zou bijvoorbeeld zijn zorgen aan de cliënt kenbaar kunnen maken. Hij zou de cliënt ook bepaalde vragen kunnen voorleggen om zijn vermoedens te staven. De aanknopingspunten die dat oplevert, kunnen bij het volgende casusoverleg weer worden besproken. Eventueel kan dan ook iemand worden aangewezen die de regie over deze casus op zich neemt.

Het doorbreken van de geheimhoudingsplicht vereist grote zorgvuldigheid. Het is nooit goed om te snel, te grote stappen te zetten bij een vermoeden van huiselijk geweld. Maar als je na een zware mishandeling moet concluderen dat er signalen zijn genegeerd omdat niemand

durfde in te grijpen, weet je zeker dat je fout zat. De consequenties van onterecht niet melden zijn groter dan de consequenties van onterecht wel melden.”

Tip

Achterhaal, voordat u de cliënt om toestemming voor gegevensverstrekking vraagt, welke consequenties dat voor hem of haar heeft. U kunt het navragen bij de beroepskracht aan wie u de gegevens wilt verstrekken, zonder daarbij de naam van de cliënt te vermelden. Als u bijvoorbeeld aangifte of een melding wilt doen bij de politie, hoeft dit niet te betekenen dat de pleger de gevangenis in moet. De politie is bereid om te zoeken naar de beste oplossing voor het gezin. Schep hierover zoveel mogelijk duidelijkheid. Dat verlaagt de drempel voor de cliënt om medewerking te verlenen.

Hoofdstuk 2

Wat is er mogelijk?

Toestemming van de cliënt

Met toestemming van de cliënt is gegevensuitwisseling bijna altijd rechtmatig. Maar om toestemming te verkrijgen, zal eerst het probleem op tafel moeten worden gelegd. Huiselijk geweld is een zwaar en beladen onderwerp om ter sprake te brengen. Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK's) en Advies- en Steunpunten Huiselijk Geweld (ASHG's) kunnen u adviseren over hoe u dit kunt aanpakken. Maar u zult het uiteindelijk zelf moeten doen.

In dit kader is het goed om te beseffen dat niemand in een gezin waar mishandeling plaatsvindt blij is met deze situatie. Uit onderzoek onder huisartsen² blijkt dat mishandelde vrouwen het bespreekbaar maken van partnergeweld erg op prijs stellen. Ze waarderen het luisteren en de stimulans om iets aan de situatie te veranderen. Verder is bekend dat de meeste plegers zich schamen voor hun agressie. Vaak speelt een gevoel van machteloosheid een rol. Dat geldt ook voor ouders die hun kind(eren) mishandelen of verwaarlozen. Kortom, alle betrokkenen bij huiselijk geweld kunnen uw inmenging ervaren als toegang tot een hulpaanbod waar zij zelf niet om durven te vragen.

De manier waarop toestemming moet worden verkregen staat vrij. Mondelinge toestemming om gegevens te verstrekken is in principe voldoende. Maar met het oog op eventuele bewijsvoering verdient schriftelijke toestemming de voorkeur. Noteer in beide gevallen de datum waarop de toestemming verkregen is. Vermeld verder welke gegevens er precies verstrekt zullen worden, aan wie en waarom.

Kinderen

In het geval van kinderen of jongeren moet toestemming worden verkregen via de wettelijk vertegenwoordiger en/of de jongere zelf. Hiervoor gelden per beroepsgroep andere regels. Via de Digitale Wegwijzer Huiselijk Geweld en Beroepsgeheim (zie hoofdstuk 5) kunt u nagaan welke regels op uw beroepsgroep van toepassing zijn.

² The doctor and the woman who "fell down the stairs", Family doctor's role in recognising and responding to intimate partner abuse. S.H. Lo Fo Wong, Radboud Universiteit, 2006.

Beroep op overmacht (conflict van plichten)

Soms zal een beroepskracht zich genoodzaakt zien om, zonder toestemming van de cliënt, de geheimhoudingsplicht te doorbreken. Alle beroepskrachten die betrokken zijn bij de bestrijding van huiselijk geweld, hebben de mogelijkheid zich te beroepen op overmacht. Dit wordt ook wel het conflict van plichten genoemd. De hulpverlener is dan van mening dat de plicht om te spreken zwaarder weegt dan de geheimhoudingsplicht. Dit is bijvoorbeeld aan de orde als op die manier ernstige mishandeling voorkomen kan worden.

Hulpverleners die zich willen beroepen op het conflict van plichten, dienen de onderstaande vijf stappen te doorlopen. Zij moeten hun overwegingen in het dossier van hun cliënt opnemen. Bij twijfel kunnen zij hun beslissing altijd met een leidinggevende (of een collega, indien de beroepskracht geen leidinggevende heeft) bespreken.

1. Welk doel wil ik bereiken met het verstrekken van informatie?
2. Kan dit doel ook bereikt worden zonder dat ik informatie aan een ander verstrek?
3. Heb ik alles gedaan om toestemming van de cliënt te krijgen? Zo niet, waarom was dit niet mogelijk?
4. Weegt de schade die ik voor de cliënt wil voorkomen, op tegen het belang dat de cliënt heeft bij geheimhouding?
5. Wordt de geheimhoudingsplicht zo min mogelijk geschonden? Het is belangrijk dat u alleen die informatie uitwisselt die de ander nodig heeft om het belang van de cliënt te dienen en het gevaar af te wenden. Verstrek geen informatie die hiervoor niet ter zake doet.

Tip

Kinderen die passief getuige zijn van huiselijk geweld worden officieel aangemerkt als slachtoffers van kindermishandeling. Een groot deel van deze kinderen ondervindt hier namelijk ernstige gevolgen van. Zij raken getraumatiseerd en krijgen klachten als depressie, angsten, agressie, slapeloosheid en teruggetrokken gedrag. Vaak is voor deze kinderen een apart hulpverleningstraject wenselijk.

Iedereen heeft het recht om vermoedens van kindermishandeling te melden aan het Advies en Meldpunt Kindermishandeling (zie pagina 9). Dit schept de mogelijkheid om, zonder toestemming van de betrokkenen, toch melding te maken van huiselijk geweld.

Meldrecht Kindermishandeling

Als u vermoedt dat een kind wordt mishandeld of verwaarloosd, kunt u altijd een melding doen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). U kunt daar ook alleen advies inwinnen. Alle provincies en grootstedelijke regio's hebben een eigen AMK.

Zij zijn bereikbaar via het landelijke telefoonnummer 0900 123 123 0.

Advies

Voor een adviesgesprek hoeft u de naam van het kind en van het gezin niet te noemen. Het AMK legt geen persoonsgegevens over het gezin vast. U hoeft ook uw eigen naam en functie niet te vermelden, als u dat niet wilt. Na een adviesgesprek onderneemt het AMK géén actie in de richting van het kind of het gezin. U blijft verantwoordelijk voor het al dan niet bieden van hulp.

Melding

Iedereen die vermoedt dat een kind wordt mishandeld, verwaarloosd of seksueel misbruikt, heeft het recht om zijn vermoedens bij het AMK te melden. Dat geldt ook voor beroepskrachten met een geheimhoudingsplicht. Voor zo'n melding heeft u geen toestemming nodig van de ouders of het kind. U moet wel kunnen verantwoorden waarom u zonder toestemming meldt. Raadpleeg daarom eerst de Meldcode Kindermishandeling (zie pag 11) of de Digitale Wegwijzer Huiselijk Geweld en Beroepsgeheim.

Na een melding is het AMK verantwoordelijk voor het onderzoek en voor het in gang zetten van de vervolgstappen. Voor het doen van het onderzoek, heeft het AMK wel informatie nodig, zoals uw eigen naam, functie en adres, en (voor zover bekend) de naam en het adres van het kind. Beroepskrachten kunnen alleen in bijzondere gevallen anoniem blijven ten opzichte van het gezin. Als met u is afgesproken dat u anoniem blijft, dan zorgt het AMK er voor dat de ouders of anderen uw identiteit niet uit het dossier kunnen achterhalen.

Wat gebeurt er met een melding?

Na een geaccepteerde melding stelt het AMK een onderzoek in naar de gezinssituatie van het kind. Iedereen heeft het recht om informatie over een kind te verstrekken als het AMK daar in het kader van een onderzoek om vraagt. Ook hiervoor is volgens de wet geen toestemming nodig. Als het kind inderdaad in de knel zit, dan organiseert het AMK hulp om de situatie voor het kind te verbeteren. Het AMK biedt zelf geen hulp, maar zorgt er wel voor dat de noodzakelijke hulp in gang wordt gezet.

Het AMK is verplicht om u als de melder te informeren over de maatregelen die zijn genomen om de situatie voor het kind te verbeteren. U kunt het AMK verzoeken om u inzage te geven in het dossier, voor zover het dossier over u als melder of informant gaat. Blijkt uit het onderzoek van het AMK dat er geen sprake is van kindermishandeling, dan vernietigt het AMK alle gegevens meteen nadat het onderzoek is afgerond.

Het AMK doet aangifte bij de politie als het vermoedt dat een ernstig strafbaar feit is gepleegd en dat onderzoek van de politie noodzakelijk is voor de veiligheid van het kind.

Raad voor de Kinderbescherming

In ernstige gevallen meldt het AMK de kindermishandeling aan de Raad voor de Kinderbescherming. Zo kan de procedure voor een kinderschermingsmaatregel in gang worden gezet. Iedere beroepskracht heeft het recht om, ook zonder toestemming van de cliënt, informatie te verstrekken aan de Raad. Het gaat hierbij om informatie die noodzakelijk is voor de uitvoering van alle taken van de Raad. De Raad voor de Kinderbescherming kan er bijvoorbeeld in het kader van een onderzoek naar vragen. Als beroepskracht houdt u hierbij wel uw eigen verantwoordelijkheid. U beslist zelf óf en welke informatie u verstrekt. U kunt hiertoe niet gedwongen worden.

De Raad voor de Kinderbescherming heeft zelf geen 'loketfunctie'. Meldingen van kindermishandeling zullen door de Raad doorgaans worden doorverwezen naar het AMK.

Meldcode Kindermishandeling

De Meldcode Kindermishandeling is bedoeld voor alle beroepsgroepen en sectoren die betrokken zijn bij de signalering en aanpak van kindermishandeling. De meldcode biedt richtlijnen voor het handelen bij vermoedens van kindermishandeling.

De meldcode is als download beschikbaar via de Digitale Wegwijzer Huiselijk Geweld en Beroepsgeheim. (zie hoofdstuk 5)

Tip

Beloof een kind nooit geheimhouding. Professioneel ingrijpen is vaak de enige manier om herhaling van kindermishandeling te voorkomen. Door geheimhouding te beloven, kunt u zelf geen kant meer op.

Buitenkantinformatie

Zonder toestemming van de cliënt is het voor beroepskrachten met een geheimhoudingsplicht toch mogelijk om zogenaamde 'buitenkantinformatie' te delen. Dat geldt ook als zij zich hierbij niet kunnen beroepen op het conflict van plichten of het meldrecht kindermishandeling. Het uitgangspunt is wel dat er in ieder geval een poging is gedaan om hiervoor toestemming te verkrijgen.

Buitenkantinformatie biedt uitsluitend antwoord op de volgende vragen:

- Is de betrokkene bekend bij de organisatie van de beroepskracht?
- Zo ja, wanneer is deze relatie begonnen en (eventueel) wanneer is deze gestopt?

Documentatie

Het verstrekken van cliëntgegevens aan derden blijft een precare kwestie. Het is van groot belang dat u uw keuzes goed kunt motiveren, ook achteraf. Leg daarom alle stappen die u zet rondom het doorbreken van uw zwijgen, vast in het cliëntendossier.

Hoe meer informatie hoe beter. Heeft u bijvoorbeeld toestemming van uw cliënt gekregen voor gegevensverstrekking, vermeld er dan bij voor welke informatie die toestemming precies geldt en met wie u de gegevens mag uitwisselen. Heeft u geen toestemming, noteer dan wel de pogingen die u heeft ondernomen om deze te verkrijgen. Als u een beroep wilt doen op het conflict van plichten, doorloop dan de vijf stappen zoals beschreven op pagina 8. Zet uw afwegingen op papier en voeg dit toe aan het dossier.

Wie alles goed documenteert, is beter in staat goede hulp te bieden. Zeker als een zorgrelatie langere tijd duurt. Goede documentatie is bijvoorbeeld onmisbaar bij een eventuele overdracht aan een vervanger. Ten slotte kunt u zich, aan de hand van een volledig dossier, later goed verantwoorden.

Directeur Bureau Jeugdzorg Overijssel Martin Dirksen:

‘De veiligheid van het kind staat voorop’

Martin Dirksen is directeur van Bureau Jeugdzorg Overijssel. Hij ziet in de praktijk het spanningsveld rondom de geheimhoudingsplicht regelmatig de kop opsteken. “Op het eerste gezicht wekt onze wetgeving de indruk dat de vertrouwensrelatie tussen arts en patiënt te allen tijde moet blijven bestaan. Zelf ga ik uit van een ander uitgangspunt: de veiligheid van het kind. Het belang van privacy is, wat mij betreft, daaraan ondergeschikt.”

“Dilemma’s rondom de geheimhoudingsplicht komen in onze organisatie zeer regelmatig voor. Vooral in het contact met samenwerkende organisaties, zoals de GGZ, zie je op dit gebied problemen ontstaan. Ik weet dat we met elkaar meer gegevens kunnen uitwisselen dan we momenteel doen. Samenwerkende organisaties zouden hierover eigenlijk afspraken moeten vastleggen. De belangrijkste partners waar wij als Bureau Jeugdzorg mee te maken hebben zijn de GGZ, het Algemeen Maatschappelijk Werk en de politie. Deze instanties hebben alledrie te maken met een andere privacywetgeving. Dat maakt het extra lastig.

De samenwerking met de politie verloopt in onze regio overigens erg goed. De politie realiseert zich dat ze zich bij huiselijk geweld niet alleen op het bestraffen moet richten, maar dat er ook naar een oplossing voor het probleem moet worden gezocht. Dit weerspiegelt een dilemma van veel hulpverleners. Aan de ene kant willen zij de hulpverlening aan het systeem graag voortzetten. Aan de andere kant kunnen zij hun ogen niet sluiten voor strafbare feiten die zijn gepleegd. Ik ben ervan overtuigd dat, om herhaling te voorkomen, een combinatie van straf en hulp het meeste effect heeft.

Wij hebben er binnen onze organisatie voor gekozen om een jurist aan te stellen die onder meer naar de mogelijkheden voor gegevensuitwisseling kijkt. Zij is tevens een vraagbaak voor al onze medewerkers. In de praktijk zie je steeds vaker dat er ook door middel van convenanten wordt geprobeerd medewerkers wat meer zekerheid te bieden. Maar een convenant kan niet voorkomen dat je af en toe met lastige situaties te maken krijgt.

Leidinggevend en zouden goede voorbeelden van het doorbreken van de geheimhoudingsplicht eerder moeten belonen dan bestraffen. Als een medewerker besluit te handelen in strijd met de geheimhoudingsplicht, vind ik dat je zo'n beslissing niet moet tegenwerken, maar moet ondersteunen. Tenminste, als de medewerker er goede argumenten voor heeft en deze kan legitimeren. Verder denk ik dat het goed zou zijn als de definitie van mishandeling en verwaarlozing regelmatig opnieuw bepaald wordt. Dit zou in dialoog met werkers in het veld moeten gebeuren. Dat zorgt er niet alleen voor dat de definitie up-to-date is, maar ook dat iedereen alert blijft."

Hoofdstuk 3

Wie doet wat?

Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)

Zie hoofdstuk 2: 'Meldrecht kindermishandeling'

Telefoon: 0900 123 123 0.

Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld (ASHG)

In alle grote gemeenten (centrumgemeenten) in Nederland is een ASHG te vinden. Dit is een laagdrempelig loket voor iedereen die met huiselijk geweld te maken heeft. Het advies- en steunpunt is bedoeld om informatie en advies te geven over huiselijk geweld en om hulpvragen te geleiden naar de regionale hulpverlening. Het ASHG richt zich niet alleen op slachtoffers, plegers en omstanders, maar ook op beroepskrachten.

Een ASHG is geen officieel meldpunt voor huiselijk geweld. De meldingen die binnenvallen worden wel opgenomen en geregistreerd. De precieze invulling die aan een ASHG wordt gegeven, verschilt per regio. Sommige ASHG's hebben met ketenpartners een interventieteam gevormd dat zelf hulpverleningstrajecten uitstippelt. Andere beperken zich tot het doorverwijzen naar geschikte hulpverleningsinstanties. Elk ASHG is op de hoogte van de samenwerkingsverbanden die in uw regio op het gebied van huiselijk geweld bestaan. Zij zijn daar doorgaans ook zelf in vertegenwoordigd.

Via www.steunpunthuiselijkgeweld.nl vindt u een ASHG bij u in de buurt.

Bellen kan ook: 0900 1 26 26 26.

Meldlijn M. (Meld misdaad anoniem)

M is de meldlijn waar informatie over ernstige misdrijven anoniem kan worden doorgegeven. Anoniem melden kan alleen via het telefoonnummer 0800 7000, dagelijks bereikbaar tussen 08.00 tot 24.00 uur.

Meldingen van politiemensen worden niet aangenomen, meldingen van andere hulpverleners wel. Medewerkers van de meldlijn M. zullen, bij een melding van huiselijk geweld, de beller eerst adviseren om het slachtoffer te overtuigen zelf

aangifte te doen bij de politie. Soms is dat niet mogelijk. In schrijnende gevallen wordt dan – meestal bij de politie – melding gemaakt van de situatie. Een melding van Meld Misdaad Anoniem kan voor de politie een indicator zijn om een onderzoek te starten.

De bescherming van de bron staat voor M. altijd voorop. Een melding zonder bronvermelding betekent voor de politie meestal onvoldoende grond om een onderzoek te starten. In dat geval wordt de melding wel in het politiedossier opgenomen. Zo wordt ten minste een bijdrage geleverd aan de dossiervorming over de zaak.

De politie

De politie is een belangrijke partner bij de aanpak van huiselijk geweld. Zij heeft drie middelen in handen waarover de zorg niet beschikt:

1. De politie kan buiten de wil van het slachtoffer ingrijpen. Daarmee wordt het slachtoffer niet verantwoordelijk gemaakt voor de interventie.
2. Daderhulp kan, eventueel onder dwang, op gang worden gebracht. In de praktijk blijkt dat plegers van huiselijk geweld, eenmaal op het politiebureau, zeer ontvankelijk zijn voor het hulpaanbod.
3. De politie kent geen wachtlijsten. Zij heeft de mogelijkheid om in een crisissituatie direct in te grijpen. Dat is meestal het moment dat daders en slachtoffers het meest openstaan voor hulp.

Huiselijk geweld is een strafbaar feit. Vermoedens ervan kunnen als zodanig bij de politie worden gemeld. Maar de geheimhoudingsplicht beperkt de mogelijkheden hiertoe. Het verdient daarom de voorkeur het slachtoffer te motiveren om zelf naar de politie te gaan. U kunt bijvoorbeeld voorstellen om mee te gaan naar het bureau.

Een beroepskracht die zich genoodzaakt ziet om de politie in te schakelen, doet een beroep op overmacht of het conflict van plichten (zie pagina 8). Het is van belang om te weten dat er een verschil is in het doen van een melding en het doen van aangifte.

Melding

Een melding kan mondeling of schriftelijk worden gedaan. U kunt bellen met 0900 – 8844 of u gaat naar een politiebureau. Meldingen worden vastgelegd in het registratiesysteem van de politie. Afhankelijk van de aard van de melding, wordt besloten of er vervolgactie wenselijk is. Met een enkele melding kan de politie op zich niet veel. Anders wordt het als meer, soortgelijke, meldingen over dezelfde persoon de politie bereiken. Dan kan de politie, met meer kansen op een vervolging, een onderzoek instellen, de betrokkenen daarmee confronteren en proces verbaal opmaken.

Aangifte

Een aangifte is een melding van een strafbaar feit waarbij u de politie vraagt om een onderzoek in te stellen. Het is de start van een strafrechtelijk onderzoek. Een aangifte wordt op papier gezet waarna u gevraagd wordt die aangifte te ondertekenen. De politie is verplicht om elke aangifte in ontvangst te nemen. Dat betekent overigens niet dat zij ook onder alle omstandigheden verplicht is opsporingsactiviteiten te ondernemen.

Politiechef Jaco van Hoorn:

‘Het geweld moet stoppen’

“Het is onaanvaardbaar dat een hulpverlener op de hoogte is van huiselijk geweld, zonder dat er iets gebeurt om de situatie te veranderen.” Dat stelt Jaco van Hoorn, politiechef in de regio Hollands-Midden. Hij voert al lange tijd discussie over dit onderwerp, onder andere met verschillende zorginstellingen. “Ik vind de geheimhoudingsplicht een groot goed. Maar dat betekent niet dat hulpverleners om belangenafweging heen kunnen lopen. Zij moeten keuzes durven maken.”

“Ik verwacht dat een hulpverlener die onderbouwde vermoedens heeft van huiselijk geweld, actie onderneemt. Dat betekent niet dat hij of zij direct naar de politie moet stappen. Maar het geweld moet stoppen. Maatregelen binnen een vrijwillig kader zijn het meest wenselijk. Als dat niet mogelijk is, of als de mishandeling dan nog doorgaat, moet de politie worden ingeschakeld. Ik stel de gezondheid van de cliënt boven het belang van geheimhouding.

Wie met mishandeling geconfronteerd wordt, kan er bijna zeker van zijn dat het niet om een eerste incident gaat. Het zal ook niet het laatste zijn. Het risico is zelfs groot dat de mishandeling van kwaad tot erger gaat, als er niet wordt ingegrepen. Te vaak leidt dat zelfs tot fatale gevolgen. Bovendien zijn huiselijk geweld en kindermishandeling generatieproblemen. Kinderen die slachtoffer of getuige zijn, lopen grote kans om zelf later dader of slachtoffer te worden. Stuk voor stuk zijn dit relevante feiten om mee te nemen in een afweging om een beroep te doen op het conflict van plichten. Er is niet voor niets ruimte om te kunnen handelen bij overmacht.

Een slachtoffer vertelt een hulpverlener niet over een mishandelingssituatie in de hoop dat er vervolgens niets gebeurt. Ook als een hulpverlener zelf ontdekt dat iemand slachtoffer is van huiselijk geweld, hoopt het slachtoffer dat dit verandering teweeg zal brengen. Tegelijkertijd zal een slachtoffer niet snel zelf verantwoordelijkheid nemen voor de gevolgen die optreden als de kwestie aan het licht wordt gebracht. Diepe angst voor de dader en een loyaliteitsconflict kunnen daar de reden voor zijn.

Horen, Zien en Zwijgplicht?

Wegwijzer huiselijk geweld en beroepsgeheim • 18

Slechts een klein deel van de slachtoffers van huiselijk geweld komt bij de hulpverlening terecht. De vraag is dus: hoe krijgen we het probleem achter de voordeur vandaan? Omdat slachtoffers zelf niet naar buiten durven treden met hun probleem, moet naar andere wegen worden gezocht. De zorg is, wat mij betreft, de aangewezen sector om huiselijk geweld te signaleren. Mensen die het niet met mij eens zijn, zeggen dat dit de toegankelijkheid van de zorg in het gedrang brengt. Ik vind dat geen rechtvaardiging voor een situatie waarin mensen permanent in een (levens)bedreigende situatie zitten. Deze mensen leggen de verantwoordelijkheid bij de patiënt neer. Terwijl zij zouden moeten weten dat de patiënt die verantwoordelijkheid vaak niet kan of niet durft te dragen.”

Hoofdstuk 4

Samenwerkingsoverleg

Een sluitend hulpaanbod is een voorwaarde voor de effectieve aanpak van huiselijk geweld. Dat vraagt om afstemming tussen de professionals die bij een zaak betrokken zijn. Dit geldt zeker ook in het kader van de Wet tijdelijk huisverbod die waarschijnlijk begin 2008 in werking zal treden. Zonder afstemming en overleg is goede hulpverlening niet mogelijk. Niet voor niets ontstaan steeds meer samenwerkingsverbanden rond huiselijk geweld. Wat voor de individuele hulpverlener geldt, geldt ook voor groepsoverleg: het uitwisselen van cliëntgegevens vraagt om zorgvuldige afwegingen.

Elke partij die aan een samenwerkingsverband deelneemt, heeft te maken met haar eigen privacyregelgeving. Die regelgeving loopt tussen de onderlinge partijen soms sterk uiteen. Daardoor kan de indruk ontstaan dat samenwerking gewoon niet mogelijk is. Deze conclusie is niet juist.

Wanneer gegevensuitwisseling tussen organisaties noodzakelijk is om een gezamenlijk doel te bereiken, is samenwerking wel degelijk mogelijk. Hiervoor gelden de volgende voorwaarden:

- Er mogen niet meer gegevens worden uitgewisseld dan noodzakelijk is om het gezamenlijke doel te bereiken;
- De partijen die gegevens willen verstrekken, dienen te beschikken over een geldige grondslag in de voor hen geldende privacyregeling.
U kunt in de digitale wegwijzer de verschillende verstrekkingsgrondslagen nazoeken.
- De verwerking van de gegevens moet voldoen aan de eisen die de Wet bescherming persoonsgegevens daaraan stelt. Dit gaat onder andere over het bewaren, het opvragen, het verspreiden, het afschermen en het vernietigen van gegevens.

Modelconvenant

Het ministerie van Justitie heeft een Modelconvenant gegevensuitwisseling aanpak huiselijk geweld opgesteld. Samenwerkingsverbanden kunnen dit convenant als voorbeeld gebruiken om afspraken vast te leggen over hun samenwerking bij de aanpak van huiselijk geweld. Aan het modelconvenant zijn een document over

privacyaspecten en een stappenplan voor de inrichting van gegevensuitwisseling bij samenwerkingsverbanden toegevoegd.

Het Modelconvenant gegevensuitwisseling aanpak huiselijk geweld is op de Digitale Wegwijzer Huiselijk Geweld en Beroepsgeheim als download beschikbaar.

Informatieknooppunt huiselijk geweld

Speciaal voor de aanpak van huiselijk geweld heeft het Ministerie van Justitie een systeem laten ontwikkelen waarbinnen informatie kan worden uitgewisseld: het informatieknooppunt huiselijk geweld. Dit is een virtueel kantoor waar mensen vanuit verschillende organisaties digitale informatie kunnen plaatsen en delen. Zo kunnen alle betrokken ketenpartners op ieder gewenst moment over actuele casusinformatie beschikken.

Aan de deelnemers van een samenwerkingsverband huiselijk geweld zal autorisatie worden verleend om toegang te krijgen tot het beveiligde informatieknooppunt. In het systeem kan ieder type document worden ingevoerd. In verband met de privacywetgeving moeten er duidelijke afspraken worden gemaakt welke informatie er binnen het virtuele kantoor precies mag worden uitgewisseld.

Het informatieknooppunt huiselijk geweld wordt naar verwachting eind 2007 beschikbaar gesteld. Meer informatie: www.justitie.nl/huiselijkgeweld

Het College bescherming persoonsgegevens (Cbp)

Het Cbp ziet er op toe dat persoonsgegevens zorgvuldig worden gebruikt en beveiligd. Het houdt toezicht op de naleving van wetten die het gebruik van persoonsgegevens regelen. Ook heeft het Cbp een informatieblad, "Informatie delen in samenwerkingsverbanden", ontwikkeld, dat op de website van het Cbp te vinden is.

Het gebruik van persoonsgegevens moet bij het Cbp worden gemeld.³ Indien een verantwoordelijke of een brancheorganisatie een functionaris voor de gegevensbescherming heeft benoemd, kan de melding ook bij die functionaris gedaan worden. U kunt informatie opvragen over een melding bij het Cbp.

College bescherming persoonsgegevens
Telefoon: 070 888 85 00
Internet: www.cbpweb.nl

³ Hiervoor geldt een aantal vrijstellingen. Voor meer informatie zie www.cbpweb.nl

Moraaltheoloog Jan Jans:

‘Je moet de weg zelf gaan’

‘Al hetgeen mij ter kennis komt in de uitoefening van mijn beroep en dat niet behoort te worden rondverteld, zal ik geheimhouden en niemand openbaren’. De Griekse arts Hippocrates schreef het al, zo’n 400 jaar voor Christus. Iedereen zou, in alle omstandigheden, een beroep op zorg moeten kunnen doen, zonder bang te hoeven zijn voor privacyschending. Dat doel geldt vandaag de dag nog steeds. “Maar als een situatie uit de hand loopt, moet er kunnen worden ingegrepen”, zegt Jan Jans, docent moraaltheologie aan de Universiteit van Tilburg. “Mishandeling binnen het huwelijk is daar een voorbeeld van.”

“In de meeste zorgrelaties is sprake van een situatie van onvrijwilligheid. Stelt u zichzelf maar de vraag: Zou u zorg nodig willen hebben? Niemand zal hierop bevestigend antwoorden.

Die onvrijwillige afhankelijkheid legt een last op de relatie. Daarom is het goed dat de geheimhoudingsplicht er is. Alles wat niet mag, is binnen de beroepsethiek duidelijk omschreven. Maar wat mag er nu wel? Hoe vul je een vertrouwensrelatie precies in? Ik kreeg een gouden tip van een beroepsbeoefenaar. Die stelde dat het doel van de vertrouwensrelatie niet de relatie an sich mag zijn. Want wie daarin meegaat, kan worden klemgezet door de hulpvrager. Het doel van de hulpverlener is om facilitator te zijn van het doel van de hulpvrager.

In een vroeg stadium van huiselijk geweld is er meestal nog geen sprake van een levensbedreigende situatie. Om escalatie te voorkomen, zal een hulpverlener zijn vermoedens zo snel mogelijk aan de hulpvrager moeten voorleggen. Schroom, de vrees om mensen te beledigen en soms ook de beroepsethiek, vormen een drempelel om dit onderwerp ter sprake te brengen. Tijdens je opleiding leer je nauwelijks hoe je hier het beste mee om kunt gaan. Zoiets leer je in de praktijk en door coaching. Door ervaringen met collega’s te delen, kun je er een *fingerspitzengefühl* voor ontwikkelen.

Als het gaat om gegevensuitwisseling, kan een protocol helderheid geven over de mogelijkheden waar iedereen het over eens is. Maar een protocol is niet meer dan

een hulpmiddel, een routebeschrijving. Het wijst je de weg, maar je moet de weg vervolgens zelf gaan. Een routebeschrijving beschikt niet over informatie over omleidingen, wegversperringen of files. Je moet zelf op die situaties in kunnen spelen. Je blijft er daarom altijd persoonlijk verantwoordelijk voor. Je kunt een casus niet aanpassen aan het protocol. Het protocol zal moeten worden aangepast.

Ik ben van mening dat beroepsethiek alleen functioneert wanneer de beroepsbeoefenaren er zelf bij betrokken zijn. Beroepsethiek behoort toe aan de werkvloer, niet aan de mensen die zich alleen maar met de regels bezighouden. Je kunt niet los van een situatie spreken over 'dit is goed' en 'dit is kwaad'. De uitzondering bevestigt de regel, maar valt er zelf niet onder. Iedere situatie moet dus afzonderlijk bekeken worden. Er zal altijd enige onzekerheid blijven bestaan of je de juiste afwegingen hebt gemaakt. Die marge hoort bij alle beroepsgroepen waarin met mensen gewerkt wordt."

Hoofdstuk 5

Hulp en advies

Digitale Wegwijzer

De Digitale Wegwijzer Huiselijk Geweld en Beroepsgeheim is ontwikkeld voor professionals die met een geheimhoudingsplicht te maken hebben. Dit instrument maakt, per beroepsgroep, in een aantal stappen inzichtelijk welke informatie met anderen gedeeld mag worden en wanneer. Na het doorlopen van enkele vragen volgt een op maat gesneden resultaat. Van dit resultaat, inclusief de gemaakte keuzes, kan vervolgens een print worden gemaakt om aan het cliënten-dossier toe te voegen. Ook is het mogelijk het doorlopen stappenplan naar een e-mailadres te versturen. De Digitale Wegwijzer is beschikbaar via de website www.huiselijkgeweld.nl.

Helpdesk Privacy Jeugd en Gezin (Voorheen: Justitie Helpdesk Privacy)

De Helpdesk Privacy Jeugd en Gezin (HPJG) verzamelt, analyseert en reageert op gesignaleerde privacyproblemen. Zo geeft de HPJG advies en informatie over privacy en gegevensuitwisseling aan instantie en beroepskrachten. De helpdesk is een samenwerking tussen de ministeries van Justitie, VWS en OCW.

De HPJG heeft op maandag, woensdag en vrijdag van 10.00 tot 12.00 uur telefonisch spreekuur. Het telefoonnummer is 070 370 45 69. U kunt uw vraag ook mailen naar privacyhelpdesk@minjus.nl. Zie ook www.justitie.nl/helpdeskprivacy.

Linktips

www.amk-nederland.nl

Deze website van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) bevat de contactgegevens van alle AMK's in Nederland. Tevens kunt u er verschillende informatiefolders en campagnemateriaal downloaden. De site bevat verder lijsten met weblinks voor kinderen en voor volwassenen.

www.huiselijkgeweld.nl

Deze website biedt slachtoffers van huiselijk geweld en organisaties die betrokken zijn bij de aanpak van huiselijk geweld concrete en actuele informatie. De website bevat nieuws en recente publicaties. Ook wordt informatie gegeven over de verschillende organisaties en projecten die zich in Nederland bezighouden met de aanpak van huiselijk geweld.

www.justitie.nl/huiselijkgeweld

Deze justitiesite bevat informatie over huiselijk geweld, het huisverbod (waaronder de voortgangsberichten) en het informatieknoppunt huiselijk geweld.

www.steunpunthuiselijkgeweld.nl

Deze website is speciaal in het leven geroepen ten behoeve van de publiekscampagne die in april 2007 is gestart, maar blijft ook na de campagne bereikbaar. De site geeft informatie voor slachtoffers, plegers en omstanders die met huiselijk geweld te maken krijgen. De boodschap van de site is dat iedereen die op welke wijze dan ook met huiselijk geweld te maken krijgt, hulp kan krijgen.

Bronnen:

AMK Informatiefolder voor beroepskrachten

Huiselijk geweld, Aard, omvang en hulpverlening. T. van Dijk, S. Flight, E. Oppenhuis en B. Duesmann (Intomart, Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek) 1997.

The doctor and the woman who "fell down the stairs", Family doctor's role in recognising and responding to intimate partner abuse. S.H. Lo Fo Wong, Radboud Universiteit, 2006.

M.S. Kruijff, R. Keus, Tekstbureau Alfa Amsterdam, 2007.

Met medewerking van:

C.M. Aarde, M. Dirksen, H. Elings, J. Jans, T. Stikker, J. van Hoorn.

Redactiegroep:

C.M. Aarde (Helpdesk Privacy, Ministerie van Justitie),
B. Groen (Ondersteuningsprogramma huiselijk geweld, MOVISIE),
I. Horst (Landelijk projectleider Aanpak huiselijk geweld, Ministerie van Justitie),
W. Roozendaal (Ministerie van Justitie),
T. Stikker (jurist, GGZ Nederland)

Justitie voorkomt en bestrijdt criminaliteit. Adequate opsporing, snelle berechting en consequente uitvoering van straffen en maatregelen zorgen dat Nederland veiliger wordt.

Justitie werkt aan een veiliger samenleving